

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МІФОЛОГІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПОВІСТІ “ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ” М. КОЦЮБИНСЬКОГО У ФРАНЦУЗЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ Е. КРЮБИ ТА Ж.-К. МАРКАДЕ

Кирилова В. А.

Київський національний лінгвістичний університет

Статтю присвячено дослідженню художньої мови Михайла Коцюбинського та відтворенню її особливостей у французьких перекладах Еміля Крюби та Жана-Клода Маркаде, зокрема відтворенню міфічних назв та художніх деталей, які мають міфологічне значення в повісті “Тіні забутих предків”. У роботі використано перекладознавчий аналіз вихідних та цільових текстів з опорою на стилістичний підхід. Аналізуються найпоширеніші перекладацькі прийоми, застосовані перекладачами для збереження оригінальної авторської мови у французьких перекладах.

Ключові слова: авторська мова, французькі переклади, міфічні назви, перекладознавчий аналіз, стилістичний підхід, перекладацькі прийоми.

The article is dedicated to the research of the artistic language of Mykhailo Kotsiubynsky and to the reproduction of its peculiarities in French translations made by Emile Kruba and Jean-Claude Marcadé, particularly to the reproduction of the mythological names and artistic details that have mythological signification in the novel “The shadows of forgotten ancestors”. The translational analysis of the source and target texts with reliance to the stylistic approach was used in the work. The most common translation techniques used by the translators to preserve original author’s language into the French translations are analyzed.

Key words: author’s language, French translations, mythological names, translational analysis, stylistic approach, translation techniques.

Наша робота присвячена дослідженню самобутньої повісті “Тіні забутих предків” (1911) видатного українського прозаїка Михайла Михайловича Коцюбинського (1864–1913), зокрема особливостям відтворення міфологічних елементів цієї повісті у французьких перекладах Еміля Крюби – “Les ombres des ancêtres disparus” (1971) та Жана-Клода Маркаде – “Les ombres des ancêtres oubliés” (1970).

Художня майстерність М. Коцюбинського була об’єктом аналізу багатьох науковців, як лінгвістів, так і літературознавців, зокрема, М. Богдан, Н. Букатевича, Л. Дяченко, М. Зерова, Н. Калениченко, П. Колесника, В. Коптілова, М. Наєнка, Р. Піддубної, А. Скачкова, Ю. Тимченка та ін. Переклади творів М. Коцюбинського здійснювалися англійською мовою, зокрема Г. Андрусишиним, А. Бернградом, Дж. Гуральським, М. Джамболом, А. Микитяком, А. Мистецьким, М. Скрипник; іспанською – Х. Борисюком; французькою – Е. Крюбою, Ж.-К. Маркаде.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на розгляд складних мовних явищ та процесів, що виявляють особливості світосприйняття окремого індивіда та етносу загалом. Водночас недостатньо з’ясовані особливості художньої мови відомого українського письменника XIX ст. М. М. Коцюбинського в контексті українсько-французького перекладу, творчість якого була об’єктом переважно літературознавчих розвідок. Зокрема вивчення міфологічних явищ у творчості автора уможливує максимально адекватне сприйняття оригінальних творів і в поєднанні із комплексним перекладознавчим аналізом дозволяє всебічно охопити проблему збереження автентичності українського твору на світових теренах.

Певним чином М. Коцюбинський вводить у свою повість міф – малу жанрову форму у складі великої жанрової форми. Міф – невеликий твір розповідного характеру, в якому віддзеркалилися уявлення колективної свідомості про навколишній світ, його походження та систему взаємозв'язків значущих елементів світобудови. Міф – це вид фольклору, який за походженням є одним з найдавніших жанрів епосу й, на відміну від більшості з них, виступає як жанр, у якому розважальний елемент зведений до критичного мінімуму, а на передній план натомість висунуте завдання теоретичного, пізнавального з'ясування та пояснення причин або історії походження й розвитку тих чи інших важливих життєвих явищ. Систематизоване зібрання багатьох окремих міфів того чи іншого народу, упорядкованих у більш-менш зв'язному порядку, називається міфологією. Зміст первісних міфологічних уявлень, відбитих в усних переказах, у сучасній свідомості сприймається як вигадка, проте самі творці міфів, їхні сучасники і найближчі нащадки сприймали події міфів як безсумнівну реальність, те, що відбувалося колись насправді. З часом міфи починають сприймати як вигадані історії про богів, героїв, прадавні події. Починаючи з античності й упродовж усього історичного розвитку літератури, міфи слугують для неї потужним джерелом для запозичення фабульного матеріалу, містких образів, людських характерів, які набули символічного або алегоричного змісту. Особливе місце в культурному житті Європи та інших країн світу посідає християнська міфологія [2, с. 279–280].

Як слушно зауважує М. Венгренівська, у міфі можна знайти пояснення тому, “як сформулювався певний тип поведінки, певний спосіб діяльності, інші важливі моменти щоденного життя. Все це – та задана екстралінгвістична діяльність, ті ситуації, які мусить інтерпретувати і тлумачити перекладач, відтворюючи в перекладі даний “шматок дійсності”, змальований у тому чи іншому міфові” [1, с. 87].

Слід зазначити, що міфологічні елементи не є випадковим явищем у творчості М. Коцюбинського. Завдяки вітрам письменника ми можемо говорити про еволюцію фантастики і про засоби її введення в українську літературу. Язичницькі дохристиянські мотиви, легенди і звичай гуцульського народу знайшли своє відображення в повісті “Тіні забутих предків”, у якій чітко простежується схильність письменника до міфотворчості. Створюючи особисту міфологічну реальність, письменник використовує давні взірці міфології. В його творах природа живе і дихає. Люди і міфологічні істоти живуть в одному просторі і живуть пліч-опліч.

Крім того, на сторінках повісті оживають герої українського фольклору – нявки, русалки, бісиці, аридик, чугайстр, шезник. Для перекладу назв цих міфічних істот Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде використовують різні засоби. Подекуди вони вдаються до комбінованої реномінації, подаючи транскрибовані назви українських міфічних істот французькою (*tchouhaïstyr; l'aridnyk; les niavkas*), проте дають описову перифразу в перекладацьких примітках. В інших випадках перекладачі вживають відповідники-аналоги (*шезник – diable*), (*бісиця – diablesse* – у Ж.-К. Маркаде) або описовий переклад (у Е. Крюби *бісиця – Démon femelle*). Констатуємо також еквівалентне відтворення слова “бісеня” – “*diablotin*” в обох перекладах. Завдяки цьому Гуцульщина постає перед читачем як казковий край, сповнений духами природи, які подекуди несуть загрозу для людини: “*чекають на християнина або на маржину, щоб зробити їм шкodu*” [5, с. 32] // “*à l'affut du chrétien ou du bétail pour lui nuire*” [6, р. 14] // “*ils guettent les chrétiens ou les bêtes pour leur faire du mal*” [7, р. 16].

Люди боялися цих духів: на самому початку твору мати Івана вважає, що бісиця поміняла її дитину на бісеня, оскільки маленький Іван гучно плакав. Дорослі Іван та Палагна бояться злих духів, які можуть забрати їхню худобу.

Зазначимо, що дивне для французького читача, а саме тому – доволі колоритне, ім'я Хима перекладачі Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде відтворили за допомогою транслітерації – Кхума.

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
<i>Проте найгірше докучала їм Хима. Стара улеслива баба, завжди така привітна, вона вечорами перекидалась в білого пса та нипала по загородах сусідських. Не раз Іван метав сокирою в неї, жбурляв вилами та проганяв [5, с. 57].</i>	<i>Cependant, c'était Khyta qui les importunait le plus. Vielle femme adulatrice. Toujours très affable, elle prenait le soir l'apparence d'un chien blanc et rodait dans les enclos voisins. Il était arrivé plus d'une fois à Ivan de lancer sa hache après elle, de faire voler sa fourche et de la chasser [6, p. 57].</i>	<i>Mais c'était Khyta qui les importunait le plus. Cette vieille bonne femme obséquieuse qui semblait toujours amicale, se transformait la nuit en un chien blanc et rôdait dans les cours voisines. Plus d'une fois Ivan avait lancé sa hache contre elle ou jeté ses fourches pour la chasser [7, p. 62].</i>

Найфантастичніші речі в повісті – розповіді про добрих і злих духів, зустріч Іванка із щезником, поклоніння вогню, ворожіння на полонині, чаклування Юри – здаються цілком реальними. Автор не відокремлює ці явища від реального світу, що оточує гуцула. Перекладач відтворює атмосферу таємничості та казковості цілком адекватно. На фоні таємничого та міфічного навколишнього середовища характер гуцула постає величним, загадковим, сповненим могутньої сили.

Напрочуд поетично змалював письменник народні традиції. Звичайне приготування бринзи видається високим ритуалом магічного обряду, коли дії мають виконуватися в певному порядку:

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
<i>Тепер має бути тихо у стаї, двері замкнені, і навіть спузар не сміє кинуть оком на молоко, поки там твориться щось, поки ватаг чаклує [5, с. 49].</i>	<i>Maintenant le buron doit être silencieux. La porte est fermée et même <u>la pâtre</u> de corvée n'ose jeter un coup d'oeil sur le lait, pendant qu'on procède là à <u>quelque pratique mystérieuse</u>, pendant que <u>le doyen</u> exerce sa magie [6, p. 44].</i>	<i>A présent le silence doit être total dans la cabane, les portes sont fermées et même <u>l'aide-berger</u> n'a pas le droit de jeter un coup d'oeil sur le lait, tant que <u>quelque chose</u> se passe là-bas, tant que <u>le chef</u> prononce ses incantations [7, p. 47].</i>

Звернемо увагу на те, що в перекладі Е. Крюба, на відміну від Ж.-К. Маркаде, навіть підсилює оригінал: замість “там твориться щось” він використовує словосполучення з відповідним конотативним значенням “qu'on procède là à quelque pratique mystérieuse”, що є важливим для досягнення еквівалентності. Тим самим Е. Крюба ніби підкреслює думку М. Коцюбинського, адже в українській літературі доволі часто займенники “щось”, “він”, “вона” насправді мають табуований підтекст (щось, про що не можна говорити, називати власним ім'ям). У той же час “quelque chose” у французькій мові позбавлене цієї двозначності.

Важливою художньою деталлю у творі “Тіні забутих предків” є **вода**, яка має в повісті міфологічне значення. У міфології багатьох народів вона вважається життєдайною силою, у деяких міфах існує навіть жива та мертва вода. Але вона не така чиста, як вогонь, у ній може водитися нечиста сила. Знайомство Івана та Марічки відбувається саме біля води. Вона об'єднує та розлучає героїв, оскільки повинь врешті-решт вбиває Марічку. Вода може бути спокійною, а може бути й шаленою та неконтрольованою. Але так чи інакше, ця сила відіграє ключову роль у сюжетній будові повісті. Символом цієї води в повісті є Черемош.

Автори перекладів калькують назву річки *Черемов* (*le Tchérémoche*), але якщо Е. Крюба не пояснює, що це річка (безумовно, це ускладнює сприйняття французьким читачем ідеї твору, а отже, збіднює роль води в повісті), то Ж.-К. Маркаде у примітці пояснює, що таке *Tchérémoche – Affluent du Prout (382 km) entre la Galicie et la Bukovine [7, p. 15].*

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
Іван обмив свої рани, закрасивши Черемош кров'ю... [5, с. 67]; Під ним, в долині, кипів холодний Черемош. По далеких горах дрімали на сонці самотні оселі. Було так тихо і сумно, чорні смереки безперестанку спускали сум свій в Черемош, а він ніс його долом й оповідав [5, с. 31].	Ivan lava ses plaies, colorant le Tchérémoche de son sang... [6, p. 73]; En dessous, dans le vallon, bouillonnait Tchérémoche aux eaux gélaciales. Sur les ballons lointains sommeillaient des demeures solitaires. Quel silence et quelles tristesse. Les pins noirs laissaient tomber sans cesse leur tristesse dans le Tchérémoche , qui l'embortait à travers le vallon et la racontait [6, p. 14].	Ivan lava ses blessures en colorant de son sang le Tchérémoche ... [7, p. 79]. Au-dessus de lui, dans la vallée, bouillonnaient les eaux froides du Tchérémoche . Sur de lointaines collines des hameaux isolés sommeillaient au soleil. Tout était si calme et si triste, les noirs sapins déversaient leur éternelle tristesse dans le Tchérémoche et lui il l'emportait à travers la vallée et en parlait [7, p. 15].

Дуже часто в повісті метафори, що передають рух, також пов'язані з поняттям **вода**: холодний кристаль // *cristal glace*; Бог ходив водою // *Dieu marchait a sa surface*; сонну ще воду криниці // *l'eau encore endormie du puits*; свіжу, холодну, ще повну снів // *fraîche, froide, encore pleine de rêves*.

Не менш важливу роль відіграє в повісті і **вогонь** – жива сила, символ очищення, захисний оберіг, який відлякує нечисту силу, охороняє людину, допомагає їй у повсякденному житті.

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
– Ні, я спузар, – одкрив зуби Микола, – маю пильнувати ватри, аби не згасла через все літо, бо була б біда!.. Він навіть з жахом озирнувся навколо [5, с. 43].	– Non, je suis le pâtre de corvée, répondit Mykola en découvrant ses dents, je dois veiller à ce que le feu ne s'éteigne pas de tout l'été sinon il y aurait un malheur!.. Il regarda même avec crainte autour de lui [6, p. 33].	– Non, – dit-il en souriant de toutes ses dents, – je suis chargé d'alimenter le feu afin qu'il ne s'éteigne pas de tout l'été ; autrement ce serait un malheur !... – Il regarda autour de lui avec frayeur [7, p. 15].

Микола пов'язує все своє життя з вогнем. Сама думка про те, що ватра може згаснути викликає в нього жах. Перекладач відтворив це відношення героя, але трохи пом'якшив його.

Зауважимо, що, перекладаючи слово “ватра”, яке є місцевим синонімом “вогню” (діалектизм), Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде скористалися наближеним перекладом, використавши лексему “*le feu*”, а отже, тексти перекладів втратили діалектне забарвлення оригіналу. Однак наявні також приклади вдалого відтворення цього самого діалектизму: в Е. Крюби через описовий переклад – *le feu de bois*, тобто “лісовий вогонь” (у Ж.-К. Маркаде – *le foyer*).

Шляхом метафоризації та яскравих епітетів автор зображує вогонь справді “живим”, яким він і постає в уявленні гуцулів. У свою чергу Е. Крюба еквівалентно відтворив деякі епітети (*feu vivant et inextinguible*) та зробив певні трансформації в перекладі (*le feu se lovait fierement comme un reptile et continuait a exhaler de nouvelle bouffées de fumee*). Натомість Ж.-К. Маркаде уникнув епітета негасимий і скористався описовим перекладом – *qui ne s'eteint jamais*.

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
Тим часом вата розгоралась на полонині. Повним поваги рухом, як давній жрець, підкидав ватаг до неї сухі смереки та свіжу хвою, і синій дим легко здіймався над нею, а далі, кинутий вітром, зачеплявся за гори, перетинав чорну смугу лісів та стелився по далеких блакитних верхах. Полонина починала своє життя живим негасимим вогнем , що мав її боронити од всього лихого. І, наче знаючи се, вогонь вивсь гордо своїм гадючим тілом та дихав усе новими клубами диму [5, с. 77].	<i>Pendant ce temps, le feu de bois grandissait sur le pâturage. D'un mouvement plein de vénération, comme un prêtre des temps anciens, le doyen y ajoutait des branches de pins sèches et des cônes verts, et une fumée bleue s'en dégageait lentement, qui, chassée par le vent, s'accrochait plus loin aux montagnes, coupait la bande noire des forêts et se déposait sur les sommets azurés du lointain. Les alpages commençaient à vivre de leur feu vivant et inextinguible, qui devait les protéger de tout mal. Et comme s'il le savait, le feu se lovait fièrement comme un reptile et continuait à exhaler de nouvelles bouffées de fumée... [6, p. 34].</i>	<i>Pendant ce temps le foyer s'alluma sur l'alpage. D'un geste plein de dignité, tel un antique sacrificateur, le chef jeta des branches mortes de sapin et des aiguilles vertes ; la fumée bleue s'éleva légère et, poussée dans le lointain par le vent, s'accrocha aux montagnes, traversa la bande noire des forêts et s'étira le long des sommets bleus éloignés. L'alpage commençait à vivre avec le feu vivant qui ne s'éteint jamais, ce qui devait le protéger de tout maléfice. Et comme s'il savait cela, le feu déroulait fièrement son corps de vipère et exhalait toujours de nouvelles volutes de fumée... [7, p. 15].</i>

Будуючи свій твір, М. Коцюбинський орієнтується також на важливу міфологему **дерева**. Саме дерево об'єднує життя з потойбіччям, оскільки корінням своїм воно заглиблюється далеко в землю, а гілками дістає до самого неба. Життя Івана ніби рухається по різних рівнях цього дерева. Кохаючи Марічку, хлопець весь час живе серед зелених дерев, насолоджується красою природи:

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
Тихо дзвонить хвоя смерек, тихо шепчуть ліси холодні сні літньої ночі, плачуть дзвінки коров, і гори безперестанку спускають сум свій в потоки [5, с. 39].	<i>Les aiguilles de pins tintent faiblement, les forêts murmurent faiblement les rêves froids de la nuit d'été, les sonnaillles des vaches pleurent et les montagnes laissent tomber continuellement leur tristesse dans les cours d'eau [6, p. 15].</i>	<i>Les aiguilles des sapins bruissent doucement, les forêts chuchotent les songes froids de leur nuit d'été, les sonnaillles des vaches pleurent et les montagnes font tomber sans cesse leur tristesse dans les torrents [7, p. 28].</i>

Слід зазначити, що в перекладі Е. Крюба припустив неточність, адже *pin* французькою мовою означає “сосна”. На нашу думку, “смерека” слід було перекласти *sapin*, як це зробив Ж.-К. Маркаде.

Серед світлої краси природи раптом постає образ зрубаного дерева – споконвічного символу смерті.

Цю авторську деталь Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде переклали однаково вдало. Зазначимо, що прийом декомпресії – *annoncer la mort* – переобтяжує текст, оскільки в оригіналі дієслово опущене, тобто авторський стиль не збережено в перекладі Ж.-К. Маркаде. Тому, на нашу думку, переклад Е. Крюби є більш вдалим, оскільки коротке французьке речення співзвучне з оригінальним.

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
“З лускотом й зойком летить десь в долину зрубане дерево в лісі, аж гори одвітно зітхають, – і знову плаче трембіта. Тепер вже на смерть...” [5, с. 39].	“ <i>Un arbre abattu dans les bois roule dans le vallée dans un fracas mêlé de tels gémissements que les montagnes lui répondent en soupirant – et de nouveau, on entend pleurer la trembita. Maintenant, c’est pour la mort...</i> ” [6, p. 26].	“ <i>Avec fracas et un gémissement un arbre abattu vole dans la vallée et les montagnes en écho soupirent et à nouveau pleure la trembita. A présent elle annonce la mort...</i> ” [7, p. 28].

Таким чином, повість ніби ділиться навпіл. Перша половина пов’язана з живим життям, живою коханою Марічкою, а друга – це мертвий світ, Марічка-нявка. А в центрі цієї міфологічної світобудови стоїть Іван, який об’єднує реальність із потойбічністю саме силою свого кохання, силою прагнення побачити кохану.

Найважливішим імпліцитним засобом у повісті М. Коцюбинського, як уже зазначалося раніше, виступають авторські описи, що часто формують тональність та навіть загальну ідею твору. Адже мальовничу природу та містичних героїв, які живуть серед людей, не можна вважати фоном для розгортання головних подій, це – повноправні герої твору. Світ Карпат – один з головних героїв повісті, його описам автор присвятив багато сторінок. У повісті “Тіні забутих предків” світ Карпат – це гори, могутні і прекрасні, які поросли первобутніми, дрімучими лісами, де живуть відьми і чаклуни, нявки, русалки, шезник, арідник та інша нечиста сила. До того ж, живуть вони пліч-о-пліч з людьми:

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
... в світі панує нечиста сила... арідник править усім... в лісах повно лісовиків ...там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець і роздирає нявки; живе в лісі голос сокири. Вище, по безводних далеких недеях, нявки розводять свої безконечні танки, а по скелях ховається шезник... Всякі злі духи заповнюють скелі, ліси, провалля, хати й загороди та чигають на християнина [5, с. 32].	... <i>que le malin règne dans le monde, que l’aridnyk (mauvais génie) dirige tout; que les forêts sont pleines de sylvains... que le joyeux tchouhaïstyr (génie sylvestre masculin de la mythologie ukrainienne) y rôde, invite de siute les passants à danser et déchire les niavkas (génies sylvestres féminins) en lambeaux; que le voix de la cagnée habite la forêt. Que plus haut, sur les cimes sauvages, arides et éloignées, lesniavkas dansent interminablement, et que dans les rochers se cache le diable... Toutes sortes d’esprits malins peuplent les rochers, les forêts, les précipices, les maisons et les clôtures, à l’affût du chrétien ou du bétail pour lui nuire</i> [6, p. 14–15].	... <i>que sur le monde règne une force impure, qu’Aridnyk ((5) Aridnyk est l’un des noms de Satan chez les Houtsouls. Ils l’appellent aussi “Judas”, “Tryïouda” (Triple Judas), “Héroude” ou “Bida” (Le Malheur). Tchouhaïstyr est une sorte de dieu Pan houtsoul ; les ondines (niaouka ou maouka) sont les âmes des enfants non-baptisés : par devant, elles ressemblent à des femmes, mais par derrière on ne voit que leurs entrailles. Elles errent en faisant: “maou! maou!) (le Malin) règle toute chose ; que les forêts sont pleines de sylvains... que là rôde le joyeux Tchouhaïstyr qui invite le premier venu à danser et met en pièces les ondines; que dans la forêt vit la voix de la cagnée. Plus haut, le long des sommets lointains, sauvages et arides, les ondines mènent leurs danses continues et dans les rochers se tapit le chitcheznik, l’invisible... Toutes sortes d’esprits mauvais emplissent les rochers, les forêts, les précipices, les khata et les enclos et ils guettent les chrétiens ou les bêtes pour leur faire du mal</i> [7, p. 15–16].

Зазначимо, що, перекладаючи назви міфічних істот, Е. Крюба вдається до транскрибування з подальшим тлумаченням у примітках перекладача. Вочевидь, перекладач уважав, що чудернацькі для французького (власне, і для українського) читача імена додають загадковості твору. Проте, якщо назви *арідник* та *чугайстр* Ж.-К. Маркаде транскрибує та пояснює у примітці, до таких істот, як *нявки* перекладач добирає відповідник-аналог *les ondines*, тоді як Е. Крюба вдається до комбінованої реномінації.

Увесь казковий світ повісті “Тіні забутих предків” вийшов з гуцульського фольклору і був пропущений крізь призму чистої, природної дитячої свідомості Іванка. Дорослий Іван не загубив того дитячого сприйняття. Світ його дитячої казки заповнював його душу до останніх днів (світ не об’єктивний, а світ у сприйнятті окремої людини). Тут ми знаходимо ідею про те, що все, що людина відчувала в дитинстві, залишається в її душі на все життя.

Текст оригіналу	Переклад Е. Крюби	Переклад Ж.-К. Маркаде
<i>Весь світ був як казка, повна чудес, таємнича, цікава й страшна</i> [5, с. 32].	<i>Le monde entier ressemblait à un conte, plein de miracles, mystérieux, curieux et redoutable</i> [6, р. 15].	<i>L'univers était pour lui comme un conte, plein de prodiges, mystérieux, curieux et effrayant</i> [7, 16].

Таким світ і залишався у свідомості героя. Взагалі весь світ у повісті існує виключно в уявленні, у свідомості і підсвідомості Івана. Тобто, світ “Тіней забутих предків” – це світосприйняття дев’ятнадцятирічної дитини з гуцульської родини Палійчуків. Тому суб’єктивізм у змалюванні образу головного героя, примножений на магію – і атмосферу повісті, і магію у прямому сенсі, оскільки особливими знаннями і вміннями володіють мешканці Іванкового села, а ліса і гори населяють магічні істоти – стає неминучим. Стилістика повісті характеризується надзвичайною насиченістю і яскравістю, її забарвлює відверто міфологічна основа (тим більше, що сюжетною основою повісті стала старовинна гуцульська легенда).

Вражає тон автора-розповідача в повісті “Тіні забутих предків”, який говорить про страшні, таємні сили або про дивні, аж ніяк не рядові події із спокійною інтонацією. Наприклад, мікроказки про арідника, сусідську відьму, нявку і чугайстира він розповідає як абсолютно звичайні історії. Авторська мова М. Коцюбинського не є буквальною, він доволі часто використовує прийом художнього замовчування. Саме художнє замовчування передбачає активну роботу читацької уяви на тлі прочитаної новели. Спочатку в читача складається враження, що вже поставлено останню крапку, але ж ні – автор залишає можливість додумати певні деталі, надає змогу розкрити приховані можливості тексту, домислити образ, який може стати яскравішим за будь-який авторський опис. У цьому полягає неповторна художня майстерність новеліста, яку часто відзначають критики.

Підсумовуючи, ми дійшли висновку, що для відтворення назв міфічних істот Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде використовують різні перекладацькі засоби: комбіновану реномінацію, описову перифразу, відповідники-аналогі або описовий переклад. Таким чином, перекладачі логічно виводять із значення вихідної одиниці, спираючись на контекст, значення одиниці мови перекладу (модуляція) і дають детальне пояснення української реалії (прийом лексичного додавання). Художня деталь, надзвичайно важлива для творчості М. Коцюбинського, збережена перекладачами завдяки використанню адекватних граматичних та лексичних замін.

Попри велику розбіжність, між двома французькими перекладами простежується певна схожість. Е. Крюба, Ж. К. Маркаде – французи, що, безумовно, вплинуло на переклад повісті М. Коцюбинського “Тіні забутих предків”. Кожен перекладач прагнув якомога повніше відтворити міфологічні елементи української повісті. Користуючись різними перекладацькими засобами, маючи індивідуальний талант, вони зважали насамперед на норми французької мови і смаки цільової аудиторії.

У перспективі подальшої роботи методи стилістичного аналізу, застосовані у праці для дослідження текстів оригіналу та перекладу, можуть бути використані для перекладу творів українських письменників французькою мовою з метою долучення українських літературних здобутків до загальнокультурного контексту.

Література

1. Венгренивська М. А. Нариси з теорії та практики редагування перекладних текстів і порівняльної стилістики (французька та українська мови) : навчальний посібник / М. А. Венгренивська. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2008. – 560 с.
2. Галич О. Теорія літератури : Підручник / Галич О., Назарець В., Васильєв Є. ; За наук.ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2005. – 488 с.
3. Піддубна Р. “Тіні забутих предків” Коцюбинського : міфопоетика та ліро-епос / Р. Піддубна // Слово і Час. – 1992. – № 11. – С. 68–72.
4. Слухай Н. В. Мовна символіка і міфопоетика текстів Тараса Шевченка / Н. В. Слухай, Ю. Л. Мосенкіс. – К. : Вид. дім А+С, 2006. – 168 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Коцюбинський М. М. Вибрані твори. Повісті та оповідання / М. М. Коцюбинський. – К. : Дніпро, 1977. – 499 с.
6. Kotsioubynsky M. Nouvelles / M. Kotsioubynsky ; Traduit par E. Kriuba. – К. : Dnipro, 1971. – 207 p.
7. Kotsioubynsky M. Ombres des ancetres oublis “Les chevaux de feu frants” / M. Kotsioubynsky ; Traduit par J.-C. Marcade. – Paris : Imprimerie P.I.U.F., 1970. – 122 p.